

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

REGULATORY LEGAL STATUS OF THE SHIPYWAY EXCERPT IN ADMINISTRATIVE SURVIVAL

Угровецький О.П.,

доктор юридичних наук, доцент,
перший заступник директора

Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз
імені засл. проф. М.С. Бокаріуса

У статті надано характеристику правового статусу експерта як суб'єкта адміністративного судочинства. З метою з'ясування правового статусу експерта як суб'єкта адміністративного судочинства досліджено низку аспектів, а саме: правові засади його діяльності; вимоги, які висуваються до його особи; порядок набуття ним статусу суб'єкта адміністративного судочинства; роль і обсяг його повноважень в адміністративному судочинстві тощо.

Ключові слова: статус, правовий статус, адміністративно-правовий статус, експерт, судовий експерт.

В статье охарактеризован правовой статус эксперта как субъекта административного судопроизводства. С целью выяснения правового статуса эксперта как субъекта административного судопроизводства исследован ряд аспектов, а именно: правовые основы его деятельности; требования, предъявляемые к его личности; порядок приобретения им статуса субъекта административного судопроизводства; роль и объем его полномочий в административном судопроизводстве и т.п.

Ключевые слова: статус, правовой статус, административно-правовой статус, эксперт, судебный эксперт.

The article gives a description of the legal status of an expert as a subject of administrative and legal proceedings. In order to find out the legal status of an expert, as a subject of administrative justice, a number of aspects have been investigated, namely: the legal basis for its activities; requirements imposed on his person; the procedure for acquiring him the status of a subject of administrative and legal proceedings; the role and scope of his authority in administrative proceedings, etc.

Key words: status, legal status, administrative and legal status, competent party, assessor.

Постановка проблеми. У процесі розгляду та вирішення публічно-правового спору у діяльності із доказування в адміністративних судах задля об'єктивного й всебічного дослідження конфліктних обставин, постановлення законного та обґрунтованого рішення щодо справи часто виникає необхідність у залученні осіб, які володіють спеціальними знаннями. За таких умов як суб'єкт адміністративних процесуальних правовідносин і як самостійний учасник адміністративного процесу залучається експерт. Значення та роль експерта як суб'єкта адміністративних правовідносин важко переоцінити, оскільки саме завдяки його діяльності здійснюється доказування в адміністративному судочинстві [1, с. 133].

Аналіз останніх досліджень. Сутність і роль окремих суб'єктів адміністративних процесуальних правовідносин досліджувались у працях провідних науковців і позитивним чином вплинули на вдосконалення адміністративного судочинства загалом і на покращення правового статусу відповідних суб'єктів адміністративних правовідносин. Науковим підґрунтям для дослідження проблематики правового статусу судового експерта в адміністративному судочинстві послужили праці таких українських і зарубіжних учених, як: В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, О.В. Джафарова, Є.В. Додін, А.Т. Комзюк, М.І. Корнієнко, А.Ф. Мельник, А.В. Панчишин,

В.П. Пилипишин, Г.П. Ситник, М.П. Ткач, К.В. Шкарупа, Н.В. Янюк та ін. Однак правовий статус експерта як суб'єкта адміністративного судочинства досліджений недостатньо.

Виклад основного матеріалу. Характеристика правового статусу експерта як суб'єкта адміністративного судочинства передбачає з'ясування низки аспектів, а саме: правових засад його діяльності; вимог, які висуваються до його особи; порядку набуття ним статусу суб'єкта адміністративного судочинства; ролі й обсягу його повноважень в адміністративному судочинстві тощо.

Безпосередньо правові засади участі судового експерта в адміністративному судочинстві, а саме як суб'єкта адміністративних процесуальних правовідносин, встановлено в Кодексі адміністративного судочинства України. У Кодексі зазначено, що окреме місце серед осіб, які є іншими учасниками судового процесу та сприяють здійсненню адміністративного судочинства, посідають експерт та експерт з питань права (ч. 1 ст. 61 КАСУ) [2].

Судовий експерт відіграє в адміністративному судочинстві забезпечувальну роль, оскільки виконує процесуальні функції лише допоміжного характеру, реалізує процесуальні дії, які допомагають розглядати публічно-правовий спір та вирішувати його по суті. За таких умов експерт сприяє здійсненню адміністративного провадження, забезпечує його належну якість

та повноту. Окрім того, експерт не зацікавлений ані матеріально, ані процесуально в результатах адміністративної справи, оскільки йому байдуже, на користь кого саме буде постановлено рішення у справі, в якій він відіграв допоміжну роль.

В адміністративному провадженні участь експерта водночас зумовлюється й обмежується тим обсягом повноважень, який покладений на нього чинним процесуальним законодавством, що прописаний у КУпАП та КАСУ. При цьому слід зауважити, що в КУпАП лише одна стаття регламентує дії судового експерта (ст. 273) [2], все інше реалізується за аналогією з КПК України. Своєю чергою КАСУ містить цілу низку статей, які чітко регламентують порядок залучення та дії судового експерта в адміністративному судочинстві.

Проблеми правового статусу експерта в основному досліджували науковці в галузі кримінального процесу та криміналістики. Щодо визначення правового статусу експерта в адміністративному провадженні, то воно є мало дослідженим і тому є досить актуальним.

Із точки зору семантики експерт (від лат. «*expertus*» – досвідчений, випробуваний) – це фахівець у будь-якій галузі, що проводить експертизу та здатний на підставі своїх знань та досвіду надавати кваліфіковану консультацію [3, с. 340–341]. Для розуміння поняття експерта важливим є визначення судової експертизи, якою ст. 1 Закону України «Про судову експертизу» визнає дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла, об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [4].

Європейська континентальна доктрина визначає правове становище експерта як помічника судді, англо-американська – як свідка. Вітчизняне законодавство визнає експерта самостійним суб'єктом процесу, який має власний обсяг процесуальних прав та обов'язків, що відрізняють його від інших суб'єктів процесуальної діяльності. Відмінною рисою такого суб'єкта процесу є об'єктивна незаінтересованість у кінцевому вирішенні справи, що зумовлено його функцією подання суду особливого доказу – експертного висновку. Специфічним є також те, що експерт заздалегідь (а *prigori*) не має доказової інформації – він отримує її під час спеціального дослідження за допомогою своїх спеціальних знань [5].

Вимоги до особи експерта, а також правові, організаційні та фінансові основи судово-експертної діяльності з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою й об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки та техніки, встановлені в Законі України «Про судову експертизу». З аналізу наведеного нормативно-правового акта витікає, що експерти можуть бути двох видів: судові експерти державних спеціалізованих експертних установ і судові експерти, що не є працівниками таких установ [6, с. 279–280].

У статті 68 КАСУ визначено, що експертом може бути особа, яка володіє спеціальними знаннями,

необхідними для з'ясування відповідних обставин справи, а стаття 69 КАСУ наголошує, що як експерт з питань права може залучатися особа, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права [2]. Експерт у процесуальному значенні є фізичною особою, що має необхідні спеціальні знання, досвід та навички для надання висновку з досліджуваних питань у юридичній справі. При цьому під спеціальними знаннями розуміють сукупність науково обґрунтованих відомостей окремого (спеціального) виду, які мають особи – спеціалісти в межах будь-якої професії різних галузей науки, техніки, мистецтва та ремесла і відповідно до норм процесуального законодавства використовують їх для успішного вирішення завдань судочинства.

В адміністративному судочинстві як експерт може залучатися особа, що відповідає вимогам, встановленим Законом України «Про судову експертизу», КАСУ та ін. Стаття 10 Закону України «Про судову експертизу» наголошує, що судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань; судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності. Окрім того, до проведення судових експертиз, крім тих, що проводяться винятково державними спеціалізованими установами, можуть залучатися також судові експерти, які не є працівниками цих установ, за умови, що вони мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності у порядку, передбаченому законодавством [4]. Таким чином, законом встановлено вимоги, яким має відповідати експерт. Кваліфікація судового експерта фахівцем, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, присвоюється згідно з Переліком основних видів судових експертиз та експертних спеціальностей, за яким присвоюється кваліфікація судового експерта фахівцем, що не працюють у державних спеціалізованих установах [7].

Залежно від спеціалізації та рівня підготовки працівникам державної спеціалізованої установи присвоюються кваліфікація судового експерта й кваліфікаційний клас. Атестація судових експертів з метою присвоєння кваліфікаційного класу судового експерта проводиться відповідно до «Положення про кваліфікаційні класи судових експертів працівників науково-дослідних установ судових експертиз» [8].

Процесуального статусу судовий експерт набуває, коли він призначається судом або залучається стороною. Так, ч. 2 ст. 68 КАСУ регламентує, що експерт може призначатися судом або залучатися учасником справи, а ст. 69 КАСУ визначає, що рішення про допуск до участі в справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом [2].

Особа або орган, які призначили судову експертизу, можуть доручити її проведення тим судовим експертам, яких внесено до державного Реєстру атестованих судових експертів [9], а у передбачених законом випадках – іншим фахівцям з відповідних галузей знань. У разі призначення конкретної особи експертом в адміністративній справі важливе значення має її неупередженість та незаінтересованість у результатах розгляду та вирішення справи. КАСУ містить підстави для відводу (самовідводу) експерта (статті 38, 36 КАСУ) [2], а саме:

– експерт не може брати участі в адміністративному процесі та підлягає відводу (самовідводу) з підстав, визначених у частині першій статті 36 цього Кодексу:

1) якщо він брав участь у справі як свідок, спеціаліст, перекладач, представник, адвокат, секретар судового засідання або надавав правничу допомогу стороні чи іншим учасникам справи в цій чи іншій справі;

2) якщо він прямо чи опосередковано заінтересований у результаті розгляду справи;

3) якщо він є членом сім'ї або близьким родичем (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, член сім'ї або близький родич цих осіб) сторони або інших учасників судового процесу, або осіб, які надавали стороні або іншим учасникам справи правничу допомогу у цій справі, або іншого судді, який входить до складу суду, що розглядає чи розглядав справу;

4) за наявності інших обставин, які викликають сумнів у неупередженості або об'єктивності судді.

– експерт, крім того, не може брати участі в адміністративному процесі (ст. 38 КАСУ), якщо:

1) він перебував або перебуває в службовій або в іншій залежності від учасників справи;

2) він проводив ревізію, перевірку тощо, матеріали яких використовуються у розгляді такої справи;

3) з'ясування обставин, які мають значення для справи, виходить за межі сфери його спеціальних знань.

Законодавчо також визначено, що участь експерта в судовому засіданні під час попереднього розгляду такої справи відповідно як секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача не є підставою для його відводу (самовідводу).

Центральним елементом правового статусу експерта в адміністративному судочинстві є його обов'язки. Аналіз КАСУ, Закону України «Про судову експертизу», Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [10] дає змогу зробити висновок, що судовий експерт в адміністративному судочинстві зобов'язаний:

– з'явитися на виклик органу (посадової особи) і дати об'єктивний висновок у поставлених перед ним питаннях, а також відповісти на запитання суду та учасників справи, за відсутності заперечень учас-

ників справи експерт може брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції (ст. 68 КАСУ), експерт з питань права зобов'язаний з'явитися до суду за його викликом, відповідати на поставлені судом запитання, надавати роз'яснення (ст. 69 КАСУ) [2];

– призначений судом експерт невідкладно має повідомити суд про неможливість проведення ним експертизи через відсутність у нього необхідних знань або без залучення інших експертів (ч. 7 ст. 102 КАСУ);

– у разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення призначений судом експерт невідкладно подає суду клопотання щодо його уточнення або повідомляє суд про неможливість проведення ним експертизи за поставленими питаннями (ч. 6 ст. 103 КАСУ);

– у разі скасування судом ухвали про призначення експертизи призначений судом експерт зобов'язаний негайно повернути суду матеріали та інші документи, що використовувалися для проведення експертизи (ч. 4 ст. 105 КАСУ);

– експерт має забезпечити збереження об'єкта експертизи (ч. 3 ст. 106 КАСУ);

– якщо позасудове експертне дослідження пов'язане з повним або частковим знищенням об'єкта експертизи або зміною його властивостей, експерт має повідомити про це особу, яка до нього звернулася (ч. 3 ст. 104 КАСУ) [2].

– заявляти самовідвід за наявності передбачених законодавством підстав, які виключають його участь у справі (Стаття 12. Обов'язки судового експерта);

– під час проведення судових експертиз об'єкти дослідження можуть бути пошкоджені або витрачені лише у тій мірі, в якій це необхідно для дослідження (Стаття 5. Максимальне збереження об'єктів дослідження) [4].

Правовий статус експерта зумовлюється також правами експерта в адміністративному судочинстві. КАСУ визначає права експерта у ст. 68, а саме щодо прав експерта:

1) ознайомлюватися з матеріалами справи;

2) заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів і зразків, якщо експертиза призначена судом;

3) викладати у висновку експерта виявлені під час проведення експертизи факти, які мають значення для справи і з приводу яких йому не були поставлені питання;

4) бути присутнім під час вчинення процесуальних дій, що стосуються предмета і об'єктів дослідження;

5) для цілей проведення експертизи заявляти клопотання про опитування учасників справи та свідків.

Якщо експерт бере участь в огляді доказів за їх місцезнаходженням, він має право звертати увагу суду на ту чи іншу обставину, яка, на його погляд, має значення для повноцінного проведення огляду, встановлення обставин, що мають значення для розгляду справи, робити свої зауваження щодо протоколу огляду (див. ч. 6. ст. 81 КАСУ).

Іншими правами наділяє експерта Закон України «Про судову експертизу», стаття 13 якого передбачає, що незалежно від виду судочинства судовий експерт має право:

1) подавати клопотання про надання додаткових матеріалів, якщо експертиза призначена судом або органом досудового розслідування або ознайомлюватися з матеріалами справи, що стосуються предмета судової експертизи;

2) вказувати у висновку експерта на виявлені під час проведення судової експертизи факти, які мають значення для справи і з приводу яких йому не були поставлені питання;

4) подавати скарги на дії особи, у провадженні якої перебуває справа, якщо ці дії порушують права судового експерта;

5) одержувати винагороду за проведення судової експертизи, якщо її виконання не є службовим завданням;

6) проводити на договірних засадах експертні дослідження з питань, що становлять інтерес для юридичних і фізичних осіб, з урахуванням обмежень, передбачених законом [4].

Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз встановлено право експерта: визначати спосіб проведення експертизи, вибирати певні методи, (методи дослідження), оскільки це належить до його компетенції (п. 1.4.); ознайомлюватися з матеріалами справи, які стосуються предмета експертизи; у разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення невідкладно заявляти клопотання органу (особі), що призначив експертизу (залучив експерта), щодо уточнення поставлених експертові питань; з дозволу органу (особи), що призначив експертизу (залучив експерта), бути присутнім під час проведення процесуальних, виконавчих дій та ставити запитання учасникам процесу, що стосуються предмета чи об'єкта експертизи, та проводити окремі дослідження у їх присутності; вказувати у висновку експерта на обставини, що сприяли (могли сприяти) вчиненню правопорушення; у разі незгоди з іншими членами експертної комісії скласти окремий висновок; викладати письмово відповіді на запитання, які ставляться йому під час надання роз'яснень чи показань; оскаржувати в установленому законодавством порядку дії та рішення органу (особи), що призначив експертизу (залучив експерта), що порушують права експерта або порядок проведення експертизи; на забезпечення безпеки за наявності відповідних підстав (п. 2.1.) [10].

Ще одним елементом правового статусу експерта в адміністративному судочинстві є його відповідальність за неналежне виконання своїх обов'язків. Стаття 14 «Відповідальність судового експерта» Закону України «Про судову експертизу» прямо вказує, що судовий експерт на підставах і в порядку, передбачених законодавством, може бути притягнутий до юридичної відповідальності [2]. Слід зауважити, що юридична відповідальність об'єднує дисциплінарну, майнову, адміністративну та кримінальну відповідальність.

Підставою дисциплінарної відповідальності судового експерта є порушення вимог законодавства України про судову експертизу та/або методичних вимог під час проведення досліджень. Порядок притягнення судових експертів до дисциплінарної відповідальності визначається «Положенням про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів». До судових експертів можуть бути застосовані такі дисциплінарні стягнення: попередження; зупинення дії Свідоцтва; анулювання Свідоцтва; пониження кваліфікаційного класу судового експерта (щодо судових експертів науково-дослідних установ судових експертиз Мін'юсту). В обранні виду дисциплінарного стягнення комісія має врахувати ступінь тяжкості вчиненого проступку, обставини, за яких вчинено проступок, і результати роботи судового експерта за попередні роки [7].

Майнова відповідальність експерта настає за правилами, встановленими цивільним законодавством, зокрема ст. ст. 1166 (за завдану майнову шкоду), 1172 (відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою), 1173 (відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування), 1192 (способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого) Цивільного кодексу України [11]. Адміністративну відповідальність експерта передбачено ст. ст. 185-3 (прояв неповаги до суду), 185-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме за: злісне ухилення від явки в суд – тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; злісне ухилення від явки до органів досудового слідства або дізнання тягне за собою накладення штрафу від трьох до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [2].

Кримінальну відповідальність експерта передбачено Кримінальним кодексом України, а саме:

– ст. 384 ККУ «Введення в оману суду або іншого уповноваженого органу» – завідомо неправдивий висновок експерта, складений для надання або надання органу, що здійснює досудове розслідування, виконавче провадження, суду, Вищій раді правосуддя, тимчасовій слідчій чи спеціальній тимчасовій комісії Верховної Ради України, подання завідомо недостовірних або підроблених доказів, – караються виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років;

Ті самі дії, поєднані з обвинуваченням у тяжкому чи особливо тяжкому злочині, або зі штучним створенням доказів обвинувачення чи захисту, а також вчинені з корисливих мотивів, – караються виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

– ч. 1 ст. 385 ККУ «Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків» – відмова свідка від давання показань або

відмова експерта чи перекладача без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків у суді, Вищій раді правосуддя, Конституційному Суді України або під час провадження досудового розслідування, здійснення виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України – караються штрафом від п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.

– ч. 1 ст. 387 ККУ «Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування» – розголошення без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка проводила дізнання чи досудове слідство, даних досудового слідства чи дізнання особою, попередженою в установленому законом порядку про обов'язок не розголошувати такі дані, – карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років [12].

Як складник процесуального статусу судового експерта в адміністративному судочинстві необхідно визнати і низку заборон щодо його дій, які передбачені законодавцем. Так, частиною 2 статті 105 КАСУ передбачено, що експерт не має права з власної ініціативи збирати матеріали для проведення експертизи, розголошувати відомості, що стали йому відомі у зв'язку з проведенням експертизи, або повідомляти будь-кому, крім суду та учасника справи, на замовлення якого проводилася експертиза, про її результати. Окрім того, призначений судом експерт не має права спілкуватися з учасниками судового процесу поза межами судового засідання, крім випадків вчинення інших дій, безпосередньо пов'язаних із проведенням експертизи. Також у частині 5 статті 68 КАСУ зазначається, що експерт не має права передручати проведення експертизи іншій особі [2].

Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз також визначається низка заборон щодо діяльності судового експерта у проведенні експертизи, які необхідно враховувати експерту в адміністративному провадженні, а саме заборони щодо: проводити експертизу без письмової вказівки керівника (заступника керівника) експертної установи, керівника структурного підрозділу, якщо експерт працює у спеціалізованій експертній установі; вибирати вихідні дані для проведення експертизи, якщо вони відображені в наданих йому матеріалах неоднозначно; вирішувати питання, які виходять за межі його спеціальних знань, з'ясовувати питання права та надавати оцінку законності проведення процедур, регламентованих нормативно-правовими актами; зберігати матеріали справ та об'єкти експертних досліджень поза службовим приміщенням [10].

Правовий статус судового експерта як суб'єкта адміністративних процесуальних правовідносин тісно пов'язаний із його незалежністю та можливістю надання правильного висновку, забезпечення яких передбачено Законом України «Про судову експертизу» (стаття 4): визначеним законом порядком призначення судового експерта; заборонаю під загрозою передбаченої законом відповідальності

втручатися будь-кому в проведення судової експертизи; існуванням установ судових експертиз, незалежних від органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування та суду; створенням необхідних умов для діяльності судового експерта, його матеріальним і соціальним забезпеченням; кримінальною відповідальністю судового експерта за дачу свідомо неправдивого висновку та відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків; можливістю призначення повторної судової експертизи; присутністю учасників процесу в передбачених законом випадках під час проведення судової експертизи [4].

Розглянемо детальніше положення цієї статті Закону України «Про судову експертизу», які забезпечують незалежність судового експерта. Так, визначений законом порядок призначення судового експерта включає погодження його кандидатури з особами, що зацікавлені в її результатах, і гарантує обрання незалежної державної спеціалізованої установи судових експертиз або неупередженого судового експерта, який не є працівником такої установи. Процесуальне порушення порядку призначення судового експерта в адміністративному провадженні тягне за собою оскарження постанови про призначення експертизи, яке є можливим лише в частині зупинення у справі на час проведення судової експертизи. При цьому саме порушення порядку призначення судового експерта в процесуальному порядку не оскаржується, однак залишається право не тільки вказувати на процесуальні порушення під час призначення судового експерта безпосередньо в судовому процесі, але й окремо оскаржувати неправомірні дії компетентних органів чи осіб з призначення експерта в окремому провадженні і вимагати відшкодування шкоди, пов'язаної із витратами на проведення судової експертизи.

Визначений законом порядок призначення судового експерта передбачає також перевірку компетентності експерта, ознайомлення з правами та обов'язками, попередження про юридичну відповідальність за відмову без поважних причин від надання висновку та за завідомо неправдивий висновок і т. ін. Порушення будь-якої з цих вимог під час призначення судового експерта також надає можливість оскаржувати неправомірні дії компетентних органів (осіб) в загальному, передбаченому законом порядку (окремому чи позовному цивільному провадженні) [13, с. 11].

Інша норма цієї статті лише частково підкріплюється чинними правовими нормами, які передбачають відповідальність за втручання в проведення судової експертизи. Стаття 386 ККУ встановлює відповідальність за перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта до суду, органів досудового розслідування, тимчасових слідчих та спеціальної тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку, а також до давання завідомо неправдивих показань чи висновку шляхом погрози вбивством, насильством, знищенням майна цих осіб чи їхніх

близьких родичів або розголошення відомостей, що їх ганьблять, або підкуп свідка, потерпілого чи експерта з тією самою метою, а також погроза вчинити зазначені дії з помсти за раніше дані показання чи висновок – караються штрафом від п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців [12]. Однак за перешкоджання виконанню експертного огляду об'єкта не встановлена кримінальна відповідальність, як і не встановлена адміністративна відповідальність за образу судового експерта під час виконання ним своїх професійних обов'язків. Розглядаючи цю норму статті, слід зауважити, що контроль якості експертного дослідження з боку керівника структурного підрозділу, який передбачений відомчими нормативними документами для керівників СЕУ під час виконання функціональних обов'язків, не можна вважати втручанням у проведення експертизи.

Наступна норма статті передбачає, що незалежність судового експерта гарантується існуванням установ судових експертиз, незалежних від органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування та суду. Інакше кажучи, Закон захищає судового експерта від втручання в його діяльність осіб, які призначають і використовують судову експертизу та заінтересовані у результатах експертних досліджень й висновках судової експертизи. Поряд із цим положення цієї статті Закону дають підстави заінтересованій стороні процесу заявляти клопотання про призначення судової експертизи експертам тих СЕУ, які справді незалежні від органів досудового розслідування та суду [13, с. 13].

Положення Закону про створення необхідних умов для діяльності судового експерта, його матеріального і соціального забезпечення є правовою нормою, яка захищає професійний статус судового експерта і цим опосередковано забезпечує його неза-

лежність. Однак ця норма не є адресною, оскільки в ній не зазначено, хто саме відповідає за створення необхідних умов для професійної діяльності судового експерта, його матеріальне й соціальне забезпечення, та на кого можна подати позов у зв'язку із порушенням приписів цієї норми [13, с. 13].

Висновки. Таким чином, регламентація правового статусу судового експерта в адміністративному судочинстві окреслена вимогами КАСУ, Закону України «Про судову експертизу», іншими нормативно-правовими актами. Процесуального статусу судовий експерт набуває, коли він призначається судом або залучається стороною. До елементів правового статусу експерта в адміністративному судочинстві слід віднести: вимоги до особи, яка може бути судовим експертом; обмеження у виборі судового експерта; обов'язки, які накладаються на судового експерта у справах про адміністративні правопорушення та адміністративних справах, є центральним елементом правового статусу судового експерта; права, якими наділений судовий експерт в адміністративному провадженні; юридична відповідальність судового експерта за неналежне виконання своїх обов'язків; низка заборон щодо дій судового експерта, які передбачені законодавцем.

Правовий статус судового експерта в адміністративному судочинстві тісно пов'язаний із його незалежністю та можливістю надання правильного висновку, підґрунтя яких також забезпечені законодавчо.

Отже, судовий експерт як суб'єкт адміністративних процесуальних правовідносин – це особа, яка відповідає вимогам, визначеним законодавством про судову експертизу; є учасником адміністративного судочинства та наділений процесуальними повноваженнями, закріпленими на законодавчому рівні. Реалізація повноважень судового експерта спрямована на з'ясування обставин, які мають значення для вирішення публічно-правового спору і потребують спеціальних знань у відповідній галузі науки, техніки, ремесла тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пчелін В.Б. Експерт як суб'єкт адміністративних процесуальних правовідносин. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Вип. 2. ч. 1.
2. Кодекс адміністративного судочинства України (зі змінами та доповненнями). / Відомості Верховної Ради. 2005. № 3536, 37. Ст. 446.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.: Ірпінськ: ВТФ «Перун», 2007.
4. Про судову експертизу: Закон України (зі змінами та доповненнями). / Відомості Верховної Ради України. 1994. № 28. Ст. 232.
5. Комзюк А.Т. Експерт в адміністративному судочинстві. Право і безпека. 2009. № 2. С. 64–68.
6. Пчелін В.Б. Організація адміністративного судочинства України: правові засади: моногр. Х.: У справі, 2017.
7. Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів: наказ Міністерства юстиції України. / Офіційний вісник України. 2005. № 33. Ст. 1996.
8. Про кваліфікаційні класи судових експертів: Наказ Міністерства юстиції України. / Офіційний вісник України. 2008. № 52, 54. Ст. 1747.
9. Про затвердження Порядку ведення державного Реєстру атестованих судових експертів: наказ Міністерства юстиції України від 29.03.2012 № 492/5. / Офіційний вісник України. 2012. № 27. Ст. 1017.
10. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. / Офіційний вісник України. 1998. № 46.
11. Цивільний кодекс України (зі змінами та доповненнями). / Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.
12. Кримінальний кодекс України. / Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
13. Експертизи у судовій практиці: наук.-практ. посіб. / за заг. ред. В.Г. Гончаренка. 2-ге вид. перероб. і доповн. К.: Юрінком Інтер, 2010.